

PLANUL ORGANIZĂRII UNUI COMPLEX MUZEAL LA TULCEA

Gavrilă SIMION

La 4 noiembrie 1968, Secretariatul Comitetului județean P.C.R. Tulcea a analizat activitatea și propunerile privind dezvoltarea Muzeului Deltei Dunării, important centru de cercetare, cultural-educativ și punct de interes turistic.

La ședință a participat V. Iacob, din partea Direcției muzeelor.

La 21 decembrie, același an, Conferința organizației județene de partid Tulcea a hotărât extinderea actualului muzeu a cărui tematică și proiectul de organizare le prezentăm în continuare.

I. EXPUNERE DE MOTIVE

Pornind de la înălțimea și orizontul etapei de dezvoltare a vieții noastre de azi, s-a ajuns la necesitatea elaborării unui program complex și vast al activității muzeistice, care trebuie să se caracterizeze prin acel dinamism specific vieții contemporane, prin acumularea unei complexități de funcții.

Ritmul de dezvoltare al vieții actuale, în afara căruia nu a rămas nici județul Tulcea, ridică și pentru Muzeul Deltei Dunării probleme de stringentă rezolvare, legate de marile și rapidele transformări de ordin economic și social. Dovezile culturii materiale în general, și mai ales cele care se referă la ocupațiile tradiționale, dispar cu o nemaipomenită rapiditate.

Armanul, duenul sau dicania (un fel de sanie de tocat paie), îmblăciul, plugul sau rarița de lemn, ca și mijloacele de vânătoare sau de pescuit arhaic, morile de vânt, morile de pe firul apelor sau cele cu zături de pe șleperi, pivele, uneltele folosite de vestiții păstori ai vâratecelor locuri dobrogene etc., se mai găsesc cu mare greutate, iar unele de loc.

Arhitectura populară, cu un accentuat specific local, este înlocuită cu forme noi, multe din ele impuse de constructori necunosători ai tradițiilor și ai mediului geografic, uniformizând prin aceasta cadrul arhitectural general.

Se impune cu toată hotărîrea salvarea construcțiilor care au mai rămas, și punerea lor în valoare.

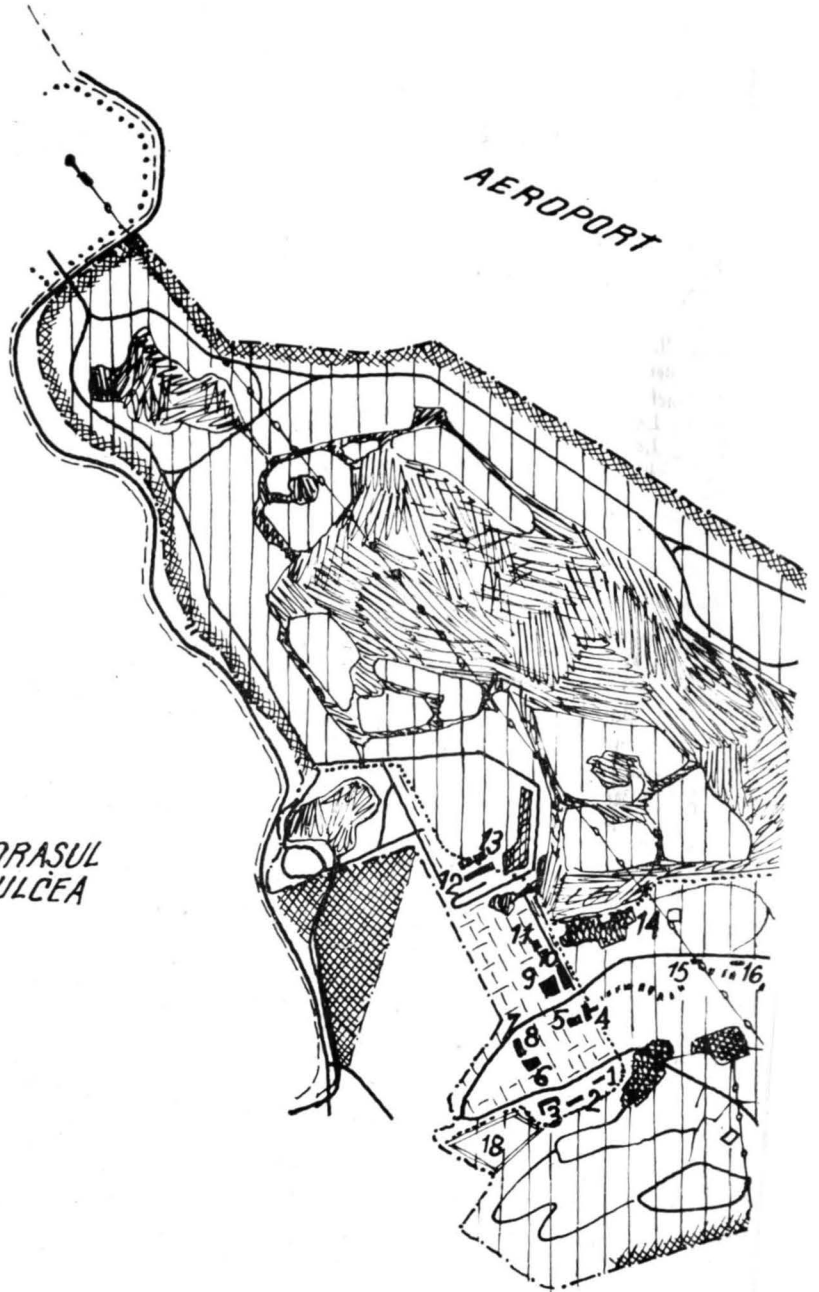
Deși sub alt aspect o situație aproape similară se petrece cu frumusețile naturale și izvoarele arheologice. Aplicarea unor gigantice planuri pentru valorificarea resurselor naturale a dus la schimbarea biotopurilor unor zone întregi, iar lucrările agricole și edilitare care se execută cu mijloacele tehnicii moderne, uneori scot, dar alteori distrug sau acoperă pentru totdeauna, valori de cultură materială. Și în aceste sectoare se impune o permanentă intervenție pentru salvarea acestor piese, fie prin crearea unor rezervații naturale sau arheologice, fie prin lucrări științifice de cercetare a terenului sau a zonei ce urmează a fi afectată de noile transformări.

DUNAREA

complexul

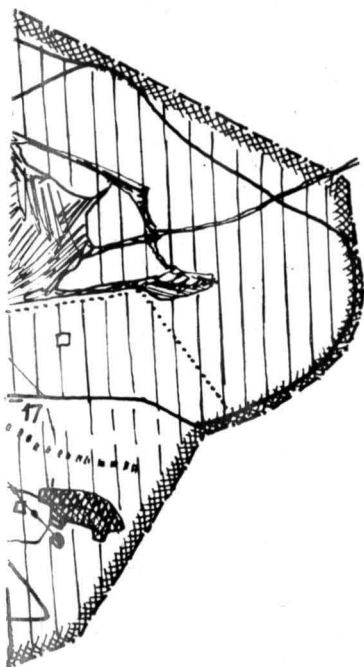
AEROPORT

DRASUL
TULCEA

muzeistic delta dunării

TULCEA

LEGENDĂ

- Limita complexului în tema program
- Limita complexului în perspectivă
- Zona de informare și expoziții sezoniere
- Zona complexului în aer liber
- Zona de sinteză și administrație
- Zona de protecție și separație
- Sectoare etnografice în aer liber
- Lacuri și canale
- Funicular de persoane
- Drumuri și alei

1. Pav. Muzeul etnografic; 2. Pav. Muzeul de artă; 3. Pav. Muzeul de istorie; 4. Amfiteatru în aer liber; 5. Planetarium; 6. Clădirea administrației; 7. Garaj și ateliere; 8. Joc de copii; 9. Pav. Muzeul științelor naturale; 10. Centrala termică; 11. Climatizor; 12. Casa de vegetații; 13. Sere; 14. Adăpost nave; 15. Punct sanitar veterinar; 16. Crescătorie de iepuri și șoareci; 17. Depozit furaje; 18. Camping (amplasament DSAPC); 19. Idem, amplasament ICSPS

Alte valori de cultură materială se pierd prin apariția și creșterea numărului de așa-zisi colecționari. Dacă pentru lucrările de artă plastică existența colecționarilor a avut un rol pozitiv, acumularea obiectelor etnografice și mai ales a celor de arheologie în mâinile particularilor constituie un mare prejudiciu pentru știință.

Considerăm strict necesară crearea unei puternice forțe de cercetare, bază a întregii activități muzeologice, capabile să cuprindă pe ramuri științifice și genuri întreg teritoriul, și cu posibilități de intervenție în direcția salvării valorilor amenințate sau descoperite prin formele amintite mai sus.

Investiți cu o bază materială și cu un sprijin moral multilateral din partea forurilor conducătoare locale, prin colaborarea cu un cerc larg de prieteni ai muzeului, cercetătorii muzeului vor putea salva frumusețile naturale și valorile culturii materiale create de înaintașii noștri.

În acest context trebuie să menționăm că în Delta Dunării și în întreaga regiune cu munți și bălți din nordul Dobrogei turismul poate căpăta proporții ce vor depăși cu mult pe cele cunoscute în momentul de față pe litoralul constănțean. Afirmatia este susținută de faptul că sezonul estival pe litoral nu depășește 120—150 zile pe an, pe cînd cel turistic în Delta Dunării și în zona horstului dobrogean poate să ajungă la 200 zile, cu posibilități de prelungire pentru vînătoare și pescuit sportiv aproape întregul an.

La acest sumar calcul, se mai adaugă și varietatea de atracții ce se pot oferi turistului în județul Tulcea, prin excursii la diferite monumente istorice: Dinogetia, Enisala, Argamum și la alte monumente care, prin întreprinderea unor săpături arheologice, pot fi scoase la lumina zilei; la mănăstiri și la monumentele de arhitectură orientală: geamia din Babadag, cea din Isaccea, Hanul vechi din Măcin etc. Apoi, culmile împădurite ale munților, cu pașiți umbroase și dealurile cu podgorii, la poalele cărora, de-a lungul Dunării se întind bălțile cu locuri bune de undit, toate scăldate într-o lumină care le dă un colorit aparte.

Varietatea, liniștea ce le oferă Delta, de la 1 aprilie pînă la căderea zăpezii, iar la gurile Dunării, aceeași plajă, același soare al mării ca pe litoralul constănțean, împletit cu evadări în peisajul Deltei, cu plimbări cu lotca și cu pescuit, fără zgomotul și oboseala centrelor urbane, toate aceste aspecte vor determina un flux continuu de turiști spre locurile din nordul Dobrogei.

În acest context muzeul corespunde unor necesități, în primul rînd de ordin științific. El trebuie să devină un principal centru de cercetare, care să salveze și să conserve o varietate de valori documentare, de cultură materială și spirituală, obligîndu-se totodată să pună în valoare întregul fond acumulat, atît pentru știință cît și pentru culturalizarea maselor largi prin forme și căi variate.

Principala formă de valorificare a acestui fond documentar, de informare științifică a publicului, rămîne expoziția.

II. PROIECTUL DE ORGANIZARE TEMATICĂ A EXPOZIȚIEI

Una din condițiile sine qua non pentru muzeele zonale o constituie lichidarea aspectului eterogen al expoziției care, în multe cazuri, cuprinde valori ce satisfac mai mult o serie de curiozități. Abordarea cu precădere a problemelor de largă întindere în cadrul expozițiilor de bază, ca introducere sau ca problemă generală, ni se pare o formulă cu totul ineficace scopului urmărit.

Imitarea în mic a muzeelor centrale mari, abordînd aceleași subiecte și susținîndu-le cu precădere prin material complementar (de obicei copii), nu suscită interes. Indiferent de amploare, fiecare expoziție trebuie să oglindească ineditul aflat în zona sa, chiar dacă este vorba de o zonă fizico-geografică, etnografică, teritoriul administrativ sau locul unor evenimente istorice.

Aceasta impune însă prezența unei corelații între muzeu și zona în care acesta este amplasat, atît sub aspectul muncii de cercetare, cît și al formei de prezentare expozițională.

În felul acesta, colectivul nostru a ajuns la convingerea că expoziția pe care o vom organiza va trebui să joace un rol de informare științifică asupra regiunii pe care o reprezintă sub aspect fizico-geografic, istoric și al vieții oamenilor din acea parte, evidențiînd creațiile lor de cultură materială și spirituală.

Un muzeu zonal își poate organiza expoziția fie tratînd un singur aspect (natură, istorie, etnografie sau artă) fie prin toate formele, în raport cu bogăția materialului pe care îl deține și mai ales ținînd cont de specificul dominant ce caracterizează acea zonă.

Rezultatele concluzive ale activității de cercetare teritoriale și pe genuri, întreprinsă în decursul unei perioade destul de mari, au determinat necesitatea ca Muzeul Deltei Dunării din Tulcea să includă în tematica sa toate problemele care se referă la bogățiile și frumusețile naturale ale întregului județ: *originea, formarea și continuitatea poporului român în zona gurilor Dunării; etnografia Dobrogei de nord, subliniîndu-se arhitectura populară; natura și omul din Dobrogea de nord în arta plastică.*

La ultima problemă se pot adăuga și lucrări din arta fotografică și mai ales cele ale artei cinematografice care vor completa fondul documentar.

ASPECT DIN REZERVAȚIA MATIȚA

ZONA DE COLECTARE SF. GHEORGHE

SECȚIA DE ȘTIINȚELE NATURII

Reprezentarea naturii din aproape întregul județ a fost determinată de o serie de factori ce susțin tematica proiectată.

Județul Tulcea cuprinde două unități fizico-geografice bine distincte, unice și bine individualizate din acest punct de vedere pe întreg teritoriul țării noastre :

1) **Horstul dobrogean**, cel mai vechi pământ al țării, nucleu al lanțului hercinic, înscris între Dunăre, Mare și linia de fractură Peceneaga-Camena, ale cărei caracteristici le vom sublinia mai jos ;

2) **Delta Dunării**, cel mai tânăr pământ al țării, cu diferite tipuri de sol, asupra cărora apele Dunării își mai exercită influența și unde procesul de formare încă nu s-a terminat.

Cu o importanță majoră din punct de vedere științific, amândouă unitățile fizico-geografice menționate necesită a fi evidențiate în ansamblul muzeistic ale cărui baze vor fi puse în curînd.

Din fiecare unitate însă trebuie evidențiate acele detalii care le dau specificul și culoarea, respectînd toate cerințele științei.

Din **horstul dobrogean** se va remarca structura sa geologico-geografică și bogățiile sale naturale.

Geologic, această regiune este formată din mai multe zone geomorfologice diferite și care se deosebesc de unitățile de același fel din restul țării.

Zona Munților Măcin, situată în partea de NV a județului, este alcătuită din roci precambriene și paleozoice ale vechiului nucleu hercinic. Rocile cristaline apar în culmile de la Megine, Mircea Vodă și dealurile Baclugea și Pricopan (comuna Greci), iar cele calcaroase se întîlnesc pe Pricopcea și Piatra Cernei. Sînt prezente rocile eruptive și gresiile cuarțitice, ca și altele mai noi, care aparțin Pliocenului superior și Cuaternarului (prin prezența loess-ului).

Cutați la sfîrșitul Paleozoicului — în faza orogenetică herciană — Munții Măcinului au rămas de atunci sub influența eroziunii, profilîndu-se astăzi sub forma unor culmi deluroase, ce mai păstrează direcția cutelor inițiale de la N-V la S-E și cu înălțimi ce nu depășesc 450 m.

Privită din punct de vedere fizico-geografic, ca și a bogățiilor solului, în această zonă se disting două aspecte, dintre care primul este format de Șirurile Golășe, dispuse spre Turcoaia, Piatra Roșie și Cîrjelari, apoi cele dinspre răsărit, unde se ridică culmea Măcinului, dealul Carcaliu, culmea Cerna pînă la Atmăgea, iar în partea de nord — culmea Greci cu mameloanele Văcăreni și Garvăn se încheie cu dealul Pricopanului. Aici, în acest sector, se întîlnesc cele mai numeroase cariere de exploatare. Solul se caracterizează printr-o floră mărunță, rezistentă la secetă și vinturi. Printre speciile obișnuite ale faunei sălbatice, pe stîncile de aici se întîlnește vulturul egiptean, pasăre ocrotită de legele țării.

Al doilea aspect îl formează culmile împădurite. Ele se compun din „Gilmele” din apropierea comunei Luncavița, a satului Florești și din dealul Consul. Pe cuprinsul acestui sector, în care abundă esențele de tei, carpen și frasin de baltă, lingă comuna Luncavița, pe o vale adăpostită de curenți, se întîlnește o relicvă terțiară — pădurea de fagi. Cele 2 ha de rezervație forestieră din Valea Fagilor, cu această vegetație de tip montan, constituie o curiozitate pentru flora Europei. Prin pădurile acestor culmi se întîlnesc numeroase specii de păsări, printre care și cele ocrotite : vulturul pleșuv, sur, vulturul negru și corbul.

Zona Babadagului este situată între Dunăre și Mare. Fundamentul geologic este alcătuit din depozite paleozoice, ca și la Munții Măcinului, și depozite triasice specifice zonei Tulcea, peste care s-au depus depozite cretacice superioare. Acestea ies la lumina zilei între Cîrjelari și Atmăgea și între Fintîna Mare și Camena.

Este o zonă în general împădurită, unde s-au colonizat cerbi și căprioare și unde alte multe specii de animale nu sînt stinjenite prea mult de prezența omului.

Zona Tulcea se desfășoară la est de Munții Măcin pe un fundament paleozoic peste care se suprapun discontinuu depozite triasice și liasice. Ea începe cu platoul dintre Isaccea și Rachelu, cunoscut cu numele de platforma Niculițel, la răsărit de dealul Consul, suferind mai multe eroziuni și luînd aspectul unei suprafețe netede cu unele înălțimi în lungul brațului Sf. Gheorghe, ca și cele dintre Tulcea și Mahmudia : dealul Monumentului, Pirlita și culmile Beștepe.

Ca și la prima zonă, din punct de vedere fizico-geografic și aici se disting două sectoare :

— Sectorul împădurit, în partea de apus a zonei, care de fapt este o continuare a aceluiași aspect al zonei Babadagului și celei de-a doua părți din Munții Măcinului.

— Culmile golașe din partea de răsărit a zonei, unde se remarcă din nou prezența mai multor cariere mari : Somova, Minerii și de curînd Mahmudia.

Aceasta este zona unde se poate sublinia în mod deosebit prezența acelei vegetații caracteristice de silvostepă, cu întinderi de culturi și de plantații.

Mai mult din punct de vedere fizico-geografic și mai puțin din punct de vedere geologic se poate vorbi de *zona Malului Dunărean*, unde la poalele dealurilor se întinde lanțul de bălți (Jijia, Crapina, Saun, Somova etc.) sau în partea de sud-est unde lacurile și bălțile alternează cu sectoare mari de stepă (Sarinasuf, Agighiol, Lunca etc.). Aceasta este zona marilor contraste, dar și introducerea spre Delta Dunării.

Delta Dunării, pămînt nou, în permanentă frămîntare și transformare, s-a format în trecutul îndepărtat prin interacțiunile fluviului cu marea, dar asupra căruia și astăzi Dunărea își exercită influența.

Deși este un pămînt nou, Delta Dunării întrunește diferite tipuri de sol — formate în timp și spațiu, în raport de variația și activitatea apelor. Asupra lui domnește o climă variată, determinată de influențele maselor de aer atlantic, mediteranean și continental eurasiatic, care în concordanță cu condițiile biologice au creat zonei și o vegetație specifică.

Și în cadrul acestei unități fizico-geografice se pot distinge patru subzone, după formele de biotopuri.

Uscatul în Delta Dunării ocupă întinderi mici, el reprezintă însă forme și caracteristici deosebite.

Pămîntul grindurilor permite creșterea unei multiple și felurite vegetații. Speciile de plante halofile și halofite sînt presărate pe grindurile maritime, iar pe cele cu pămînt fertil, în zonele mai ridicate sau îndiguite, plantele de cultură atestă prezența omului.

Cea mai mare parte din animalele sălbatice care populează grindurile sînt în atenția vînătorilor : hermina, nurca, nevăstuica, pisica sălbatică, vulpea, fără să mai insistăm asupra păsărilor din cele mai variate specii.

Zona terenurilor inundabile este formată din acel uscat, puțin ridicat față de nivelul apei, care își mărește sau își micșorează suprafața în raport cu variațiile nivelului apelor fluviului.

Fauna de aici se caracterizează printr-un număr mare de indivizi. Barza, gîrlita mare și cea mică, rața lingurar și numeroase păsări cîntătoare mici, sînt doar cîteva din speciile care populează această zonă.

O întindere mult mai mare o are *zona apelor stagnante și curgătoare*, care cuprinde rețeaua hidrografică principală și secundară a Deltei. Prin canale sau girle, prin ghioluri, mlaștini și japșe cresc din abundență plante submerse formînd biotopuri și biocenoze diferite.

Fauna acestei zone, reprezentată în special prin păsări, este deosebit de bogată. Alături de viețuitoarele care rămîn tot timpul la noi, în perioada cuibăritului numărul lor sporește cu păsările venite din sud : rața cu căciulă sau cea cu cap brun etc.

Stufăriile fixe și plaurul constituie cea de-a patra zonă.

Vegetația palustră este caracteristică acestui biotop. În partea de vest a Deltei Dunării, unde apele sînt mici, stuful își implîntă rizomii în milul de pe fund. În ghiolurile Matița, Merhei, Roșu, Mila 23, situate în partea de est a regiunii, adîncimile cresc și s-ar părea că stuful nu mai găsește condiții necesare vieții. Totuși, aceasta este zona plaurului plutitor și aici întîlnim forma cea mai dezvoltată a stufului.

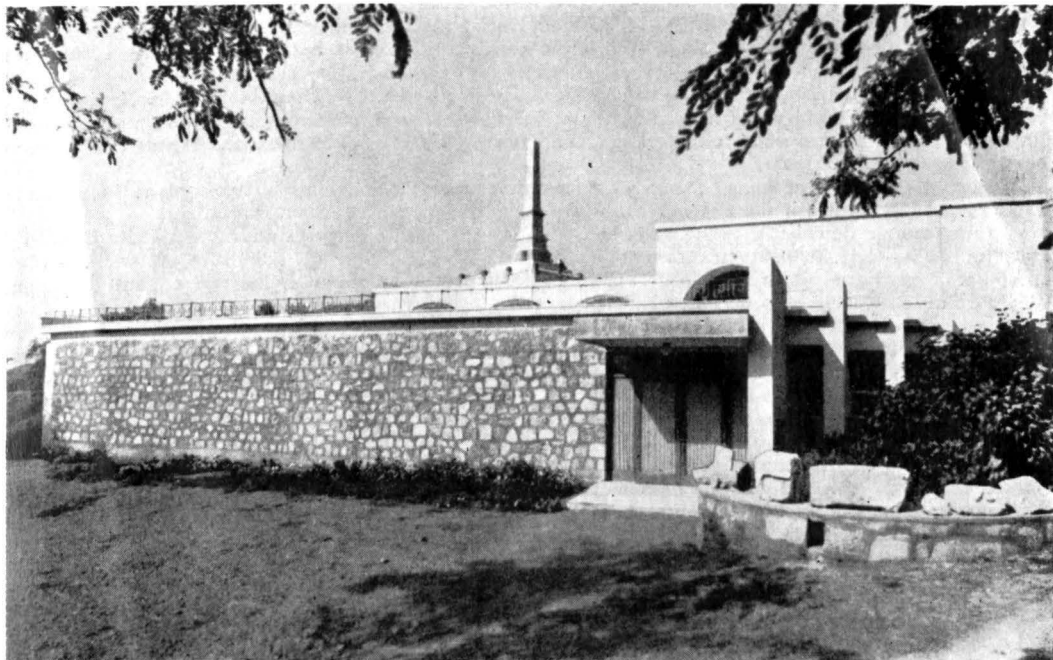
În vecinătatea lui, pe plaur, cresc numeroase plante cărora le prieste umezeala.

Fauna stufărișurilor este și ea destul de bogată, începînd cu viețuitoarele mici, viermi, insecte, crustacei care trăiesc în grosimea masei plaurului, pînă la păsări și mamifere.

În apropierea plaurului se adună un număr mare de pești atît iarna, pentru că temperatura apei este mai ridicată, cît și vara cînd, la umbra stufului găsesc mai multă răcoare decît în restul ghiolului.

SECȚIA DE ISTORIE

Poziția geografică a Dobrogei în general, legată de prezența unor mari artere de circulație, ca și condițiile naturale specifice acestor unități fizico-geografice ale județului Tulcea de azi și-au pus amprenta asupra dezvoltării societății omenеști, asupra desfășurării evenimentelor istorice, și au exercitat o influență permanentă asupra ocupațiilor și creațiilor spirituale ale omului. Așa cum natura a înzestrat

LOCALUL SECȚIEI DE ARHEOLOGIE

acest pământ cu bogății și frumuseți unice, tot așa și istoria strămoșilor noștri care au trăit aici prezintă o serie de aspecte unice, înscrise nu numai în istoria națională și atestate de izvoarele istorice narative și cartografice, începînd de la Hesiod, Pindar, Herodo, Tucicide, Polibiu, Strabon, Ptolomeu, Itinerariul lui Antonius, Notiția Episcopatum, Portulanele genoveze și alte numeroase documente cartografice și etnografice medievale și moderne.

Alături de aceste izvoare, descoperirile arheologice, ca și prezența numeroaselor monumente din zona gurilor Dunării și a Limesului dunărean dau măsura civilizației celor ce le-au creat.

Celebrele descoperiri neolitice de la Baia, Lunca, Ceamurlia de Jos vor figura la loc de cinste în viitoarea expoziție, iar piesele de la Luncavița, ca și altele, mai puțin cunoscute, de la Nifon, Alba, Tulcea, Trestenic, ca și în Deltă, pe insula Biserița de lângă Portița și Chilia-Veche, aparținînd culturii Boian-Gumelnița, vor completa în mod fericit neoliticul nord-dobrogean.

Cercetările de la Babadag, la așezarea întărită hallstattiană, apoi cele de la Tulcea — de pe Dealul Taberei — și din așezarea civilă din hallstattul tîrziu de la Sarinasuf, au marcat trei puncte noi pe harta arheologică și au contribuit la elucidarea aspectului evoluției culturii tracice în Dobrogea de nord.

Bogăția și varietatea materialelor descoperite la Murighiol, Enisala și Telița aduc o contribuție însemnată la geneza culturii geto-dacice, într-un moment de mari prefaceri economice și sociale.

Deși întreaga zonă a Dobrogei de nord se afla direct în sfera de influență a lumii grecești, aspect confirmat de numeroase descoperiri întimplătoare cit și de cercetările de la Argamum (com. Jurilovca), Enisala, Sarinasuf, Murighiol și chiar de pe grindurile din Delta Dunării, la Caraorman, tendința conservatoare în păstrarea tradițiilor traco-hallstattiene, atît în ceea ce privește cultura materială, cit și cea spirituală, apare evidentă.

Din fondul documentar arheologic desprindem observația că populația geto-dacă din nordul Dobrogei nu era refractară la ceea ce era nou, superior și frumos, dar nu înțelegea să renunțe la tradițiile ei, la fondul său cultural, pe care îl continua și îl dezvoltă. Acest lucru rezultă din varietatea formelor ceramice care evoluează și se multiplică din fondul și formele vechi traco-hallstattiene.

Nu vom insista asupra regimului de tranziție care a durat pînă în a doua jumătate a sec. I e.n., cînd romanii au anexat Dobrogea la provincia Moesia. Este o perioadă cunoscută prin bogăția de izvoare istorice, dar cu puține posibilități de prezentare muzeologico-expozițională.

În mod deosebit vom insista pentru această perioadă, și mai ales pentru cea următoare, asupra continuității populației autohtone.

Toponimia autohtonă, onomastica din inscripțiile descoperite, ca și materialele arheologice din ce în ce mai numeroase, provenite de la Enisala, Horia, Isaccea, Tulcea, Troesmis etc., prezente în Muzeul de la Tulcea dovedesc că populația geto-dacă a continuat să viețuiască în timpul stăpînirii romane.

Descoperirile arheologice din necropola de la Enisala — sec. I—II e.n., cele de la Noviodunum, din aceeași perioadă, apoi cele din locuințele de la Dinogeția — sec. II e.n. și de la Horia sec. III—IV e.n., fără a mai sublinia o serie de materiale descoperite întâmplător, demonstrează limpede această convingere.

Bogate izvoare arheologice ilustrează prezența continuă a populației daco-romane în perioada de migrații ca și influența permanentă a culturii bizantine în zona gurilor Dunării.

Importantele descoperiri de la Nalbant (sec. VII—X), și cele de pe grindurile din Delta Dunării și Dinogeția (sec X—XI), analizate în ansamblul lor — rit și ritual, mod de viață și cultură materială — aduc o însemnată contribuție, alături de celelalte, la cunoașterea procesului de desăvîrșire a poporului român.

Pe lângă izvoarele scrise și cartografice, bizantine și genoveze, ale militarilor, funcționarilor, călătorilor, literaților și cronicarilor, numeroase mărturii arheologice și mai ales numismatice, înscrise în inventarul muzeului, vorbesc din nou de Imperiul Bizantin și provincia periferică Paristrion, cu rol strategic de poartă și punte, cu orașe înfloritoare unde se vehiculau nu numai bunuri materiale, ci și forme de cultură și civilizație.

Alte izvoare vorbesc de conducătorii provinciei: Dobrotici și Ivanco, ca luptători pentru independență, alte tezaure atestă pe domnul Țării Românești — Mircea cel Bătrîn, cunoscut — „ca singur stăpînitor... pînă la Marea cea mare”.

O seamă de mărturii istorice demonstrează prezența românilor în Dobrogea, unde în timpurile de restriște din perioada stăpînirii otomane s-au retras la adăpostul codrilor, pe ostroavele Dunării și în stufăriile Deltei, unde găseau hrană și adăpost.

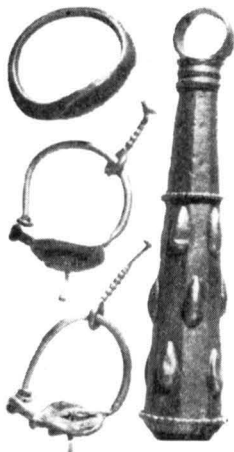
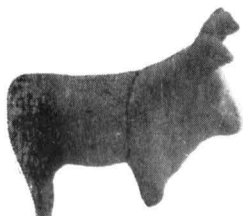
CERAMICĂ DE LA HORIA
(SEC. II—III E.N.)

CERAMICĂ DE FACTURĂ
LOCALĂ (SEC. IV Î.E.N.)

FIGURINĂ DIN LUT ARS
CERCEL, INEL ȘI PANDAN-
TIV DIN AUR (SEC. II E.N.)

AMFORĂ ROMANĂ (SEC.
II—III E.N.)

AMFORĂ ROMANO-BI-
ZANTINĂ (SEC. V—VI E.N.)

Dintre cele mai de seamă mărturiile pe care intenționăm să le expunem, și care atestă această prezență, sînt hărțile. Ele ne dau indicații asupra progresului demografic, asupra ocupațiilor specifice nordului Dobrogei.

Apelîndu-se la întregul material de istorie expozabil, intenționăm ca viitorul muzeu din Tulcea să prezinte în cadrul expoziției de bază nu o simplă înșirare de obiecte rezultate din săpăturile arheologice: unelte, arme, obiecte casnice, tezaure monetare și alte materiale în scopul de a documenta simple forme de cultură materială care aparțin anumitor epoci istorice.

Prin intermediul expoziției de bază, considerăm necesar să înfățișăm publicului chiar și unele ipoteze, rezultate din fondul documentar prezentat. Prin această formă de organizare, caracterul de „muzeu tematic” se păstrează în continuare, ca și la celelalte secții.

Urmînd firul ideilor schițate mai sus, secția de istorie, pe baza fondului documentar de care dispune muzeul, va putea să trateze tema: *Originea, formarea și continuitatea poporului român la gurile Dunării*, fără să excludă cel de-al doilea aspect istoric, acela care se referă la relațiile economice și culturale ale autohtonilor din această zonă cu lumea din afară.

Ambele aspecte ale temei se întrepătrund, se condiționează reciproc și se finalizează într-o evoluție istorică armonioasă. Scheletul tematic va cuprinde următoarele probleme sau capitole:

1. *Prezența așezărilor omenеști la gurile Dunării în timpurile îndepărtate.* Mărturiile de cultură materială vor fi corelate cu condițiile fizico-geografice ale zonei nord-dobrogene, care au contribuit la apariția și dispariția purtătorilor diferitelor culturi, începînd cu îndelungata perioadă dominată de comunitățile culturii Hamangia și încheind cu pătrunderea grupurilor din nordul Dunării, în faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița. Cu același scop introductiv vor fi prezentate izvoare arheologice din epoca bronzului.

2. *Geneza și continuitatea culturii traco-hallstattiene din zona istro-pontică.* Materialul numeros și caracteristic din așezările de la Babadag, Tulcea, Enisala, Sarinasuf și Mahmudia va permite nu numai definirea și ilustrarea evoluției hallstattului nord-dobrogean din perioada timpurie pînă în faza finală, ci și o demonstrație a fondului de bază ce aparține culturii traco-hallstattiene din care a evoluat cultura geto-dacă.

Radiațiile elementului scitic și mai ales ale civilizației și culturii greco-pontice asupra factorului local ce rămîne dominant, vor ocupa locul convenit în planul tematic expozițional, ca influențe principale în procesul istoric al formării culturii geto-dacice.

3. *Populația geto-dacă și cultura sa.* La Muzeul Deltei Dunării, existînd un bogat și variat fond documentar, cultura geto-dacă va putea fi oglindită multilateral, atît în ceea ce privește diversitatea de preocupări (agricultură, păstorit, meșteșuguri), cît și interesante forme ale culturii spirituale. În același timp, prin dovezi arheologice descoperite, se poate demonstra unitatea geto-dacilor de pe teritoriul Daciei preromane, între Hemus, Carpații nordici, Tisa, Tyras și Marea Neagră, sub raport etnic și cultural.

4. *Pătrunderea și stăpînirea romanilor la gurile Dunării.* Tezaure monetare republicane romane, însoțite de izvoare literare exponabile, cu precădere de la cei mai cunoscuți clasici, cum ar fi Ovidiu, vor documenta începuturile pătrunderii și stăpînirii romane la gurile Dunării, iar documente cartografice (*Itinerarium Antonini*) împreună cu o serie de mărturii arheologice din diverse domenii (meșteșugăresc, militar, edilitar, epigrafic) vor confirma suprapunerea, superioritatea și generalizarea culturii și civilizației romane în Scytia Minor.

Continuitatea geto-dacică și procesul de asimilare al culturii provinciale romane vor fi redată prin ilustrarea descoperirilor arheologice din necropola daco-romană de la Enisala, unde se păstrează atît tradiția ritului și ritualului geto-dacic cît și folosirea în continuare a obiectelor autohtone, concomitent cu adoptarea unor forme rituale noi, împreună cu obiecte aduse de cei nou veniți.

Adîncirea procesului de romanizare în Dobrogea este determinat de continuarea stăpînirii romano-bizantine și de interesele ei pentru păstrarea gurilor Dunării și a hotarului pe linia naturală marcată de apele fluviului. Construcțiile militare bizantine, tezaurele monetare, ca și varietatea materialului meșteșugăresc, demonstrează legăturile provinciei cu centrele răsăritene romane.

5. *Etapă desăvîrșirii formării poporului român și a limbii române.* Descoperirile de la Nalbant, cele de pe grindurile Deltei Dunării și de la Dinogetia, însoțite de observații asupra culturii spirituale și încadrate în conținutul culturii Dridu, luată în ansamblul evoluției ei, cu etapele ante și post Dridu, oglindesc ultima etapă a desăvîrșirii procesului de formare a poporului român. Aceste descoperiri se încadrează în limitele unei perioade destul de lungi — sec. VI—IX și X—XI.

Cultura materială locală, la care se adaugă tezaurele monetare bizantine, genoveze și tătărești, însoțite de unele obiecte arheologice de proveniență bizantină, ce reprezintă diverse preocupări și care, împreună cu izvoarele scrise, de origine genoveză, documentează o nouă perioadă de prosperitate economică și înflorire culturală la gurile Dunării (sec. XI—XIII).

Această dezvoltare a societății pe teritoriul Dobrogei corespunde cu primele formații politice locale ce aspiră și își afirmă din ce în ce mai des tendințe de eliberare. Ele culminează cu independența Dobrogei,

iar unirea ei cu Țara Românească marchează apogeul dezvoltării sale economice și politice, la începuturile feudalismului, sub domnia lui Mircea cel Bătrîn. Documentele scrise și tezaurele monetare, emisiuni ale lui Vlaicu Vodă și Mircea cel Bătrîn, ilustrează acest aspect.

6. *Continuitatea poporului român în Dobrogea* este atestată de-a lungul secolelor evului mediu de numeroase documente. Dintre acestea, cele mai adecvate pentru muzeologie sînt hărțile. Alături de ele figurează gravurile sau stampele, litografiile etc., ce ne prezintă prin imagini, aspecte de viață și momente ale unor evenimente militar-istorice petrecute pe teritoriul Dobrogei.

În expunerea ideilor tematice se va sublinia importanța Dunării ca arteră de circulație și de contact cu lumea întreagă. Chiar dacă, deocamdată, ne oprim cu expunerea la momentul Mircea cel Bătrîn, intenționăm ca, pe măsura adîncirii problematicei și acumulării unor noi materiale, să aducem această secție pînă în contemporaneitate, deoarece numai astfel va fi cu adevărat reprezentativă pentru istoria Dobrogei.

SECȚIA DE ETNOGRAFIE

Una din cauzele principale, subliniată în mod deosebit în expunerea de motive pentru dezvoltarea Muzeului Deltei Dunării și organizarea secției de etnografie, a fost necesitatea stringentă de a trece la salvarea monumentelor de arhitectură populară și a pieselor etnografice și de artă populară, care se găsesc din ce în ce mai rar.

Avem de asemenea în vedere și aspectul cultural-educativ. Prin intermediul expoziției de etnografie se vehiculează către public și se conservă pentru generațiile viitoare cele mai valoroase elemente de cultură materială și spirituală ale locuitorilor din nordul Dobrogei. Prezența acestor valori într-un muzeu demonstrează lumii întregi tradițiile culturale ale poporului nostru, hărnicia, îndemnarea, talentul și spiritul său creator.

Am arătat că, din punct de vedere fizico-geografic, teritoriul la care ne referim este pămîntul unei concentrate bogății și frumuseți naturale. Aceleași forme le întîlnim și sub aspect etnografic.

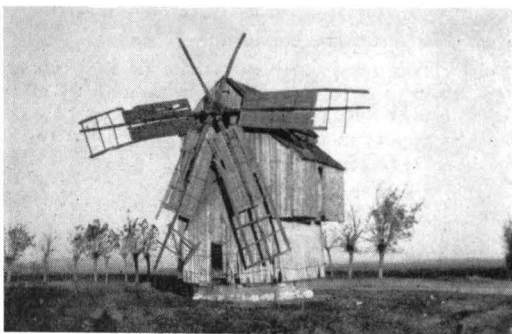
Condițiile istorice au determinat ca, alături de populația străveche românească, să vină și să se stabilească comunități de altă origine, de alte religii, cu o altă cultură și care au stabilit relații de bună colaborare cu românii băștinași de aici.

De la fiecare s-au împrumutat, și fiecare a luat de la alții, forme de muncă și viață, obiceiuri. Aproape nu există sat unde omul să nu practice două ocupații: agricultură, pescuit, păstorit, apicultură, viticultură, vărărit, olărit, pietrărit etc.

Agricultura a fost și este ocupația cea mai răspîdită în zona horstului, însă nu și cea mai veche. Alături de ea, și, în anumite perioade, poate cu o pondere mai mare, un loc de seamă îl ocupă păstoritul. El se practică nu numai în locurile deluroase sau în stepa Dobrogei, ci și în zona Deltei. Clima mai blîndă, locurile mai vîratice și cu pășuni întinse, toate au favorizat și au atras pe păstorii români din Muntenia și mai ales pe mocanii transilvăneni care veneau cu turmele lor de oi la iernat în bălțile Dunării, ale Deltei și chiar în interiorul Dobrogei. Prezența satelor create de păstorii transilvăneni, fenomen reflectat în izvoarele scrise, începînd mai ales din veacul al XVIII-lea, ne determină a nu trece cu vederea această ocupație a locuitorilor de aici.

Tot în nordul Dobrogei, întinsele păduri de tei și flora abundentă din Delta Dunării constituie factorii de bază pentru creșterea albinelor, ocupație care în momentul de față deține un însemnat procent din producția de miere a țării.

MOARĂ DE VÎNT, COMUNA SARICHOI,
CARE VA FIGURĂ ÎN VIITORUL COMPLEX

CASĂ ȚĂRĂNEASCĂ DIN COMUNA N. BĂLCESCU

LOCUIŢĂ DIN SATUL GRECI

CASĂ DIN COMUNA GARVĂN

Pescuitul a fost una din primele ocupații ale locuitorilor zonei.

Peștele, aliment foarte răspândit și prețuit în întreaga țară, pentru locuitorii din Delta Dunării, din luncile și de pe lângă bălțile Dunării, din așezările aflate pe malul râurilor și lacurilor mai mari ca și din cele din jurul Mării Negre, a reprezentat o hrană de căpetenie.

Pescuitul a însemnat nu numai o îndeletnicire pentru procurarea hranei, ci și una de ordin economic, care aducea venituri însemnate atât celui ce-l practica, cât și visteriei statului.

Peștele a prilejuit un intens comerț intern și extern, menționat de izvoarele istorice încă de acum 2500 de ani. Histria a dus o luptă continuă pentru păstrarea monopolului asupra comerțului cu pește din Delta Dunării și din celelalte bălți aflate în susul fluviului.

Despre această străveche ocupație ne vorbesc izvoarele arheologice din cele mai vechi timpuri, la ea se referă mărturiile scrise descoperite la Histria, ca și cele care s-au păstrat în operele lui Herodot, Ptolomeu, Strabon și la mulți călători și negustori din epoca romano-bizantină și cea medievală.

Tema referitoare la istoria pescuitului și a pisciculturii trebuie tratată și sub aspect teritorial pe mari unități geografice, ca de exemplu: pescuitul în Dunăre și bălțile ei; pescuitul în mare; în iazuri sau heleșteu și chiar pescuitul în apele de munte.

Pescuitul este o îndeletnicire străveche a poporului nostru și organizarea unui muzeu de interes național, cu expunere în aer liber și pavilionară în care să se reflecte această ocupație, va exprima hărnicia, inventivitatea creatoare a oamenilor în munca de zi cu zi. Tratarea muzeografică a acestui obiectiv va reține întreaga noastră atenție deoarece dorim ca el să fie cu adevărat reprezentativ pentru toate tipurile de pescuit practicate pe teritoriul întregii țări.

Ilustrării pescuitului îi vom subordona întreaga desfășurare tematică a secției etnografice, în sensul că toate exponatele vor fi în strânsă legătură cu viața oamenilor care au practicat acest meșteșug.

Acest punct de vedere este susținut și de faptul că cea mai mare parte a așezărilor omenești din nordul Dobrogei sînt situate pe lângă ape: fie în zonele de baltă, fie pe malul dunărean. Peste tot pescuitul a constituit o îndeletnicire de căpetenie, cu aspecte specifice și într-un raport variabil cu alte ocupații.

Condițiile specifice în care s-a dezvoltat viața locuitorilor nord-dobrogeni, atât sub raport geografic, cu varietatea de climă și sol, cât și al diversității de ocupații, au creat o tipologie caracte

LOCUIŢĂ DE LA HORIA

CASĂ DIN SATUL VISTERNA

CHERHANAUA DE LA UZLINA

ristică a așezărilor și a locuințelor. Această tipologie manifestă o anumită independență față de tradițiile consacrate în zonele de origine a diferitelor influențe care se remarcă pe teritoriul Dobrogei.

Principiul de bază al creației populare îl constituie îmbinarea frumosului cu utilul, legătura organică între formă, material, decor și destinația obiectelor.

Arhitectura populară, domeniu bine definit al culturii populare, prezintă un interes deosebit pentru specificul unei zone.

Parte integrantă a marelui ansamblu al arhitecturii populare de pe întreg cuprinsul țării, arhitectura dobrogeană își are coordonatele sale, rezultat al condițiilor geografice și al diversității de ocupații. Trăsăturile comune, unitare pentru întreaga țară, nu exclud caracteristicile particulare.

Casa dobrogeană încintă prin proporțiile sale. De la pătrat la forme dreptunghiulare foarte alungite, de la înălțimi reduse, în care casa apare ca așternută la pământ, la construcții înalte, cu foișoare zvelte, arhitectura locuinței țărănești dobrogene prezintă o gamă variată de forme. Albul scilpitor al ferestrelor, linia acoperișurilor, a căror cromatică variază de la griul sau auriul celor de stuf, la brun-roșcatul celor din olană, proiectate pe cenușiul pământului și pe albastrul senin al cerului, scăldate în lumina soarelui torid, conferă un farmec neobișnuit construcțiilor dobrogene.

Istoria frământată a acestui colț de țară se reflectă și în arhitectura rurală pe care o întâlnim încă.

Fiecare populație a adus cu sine un anume mod de a construi și de a aranja interiorul, aceasta conferind satelor nord-dobrogene o anume specificitate.

Structura gospodăriei dobrogene, ca și arhitectura propriu-zisă a locuințelor și acareturilor prezintă forme diversificate, în funcție de cadrul natural, de ocupațiile de bază ale locuitorilor, putându-se stabili zone bine conturate de răspindire a unor tipuri, privite sub aspectul evoluției în timp și în spațiu.

Dar, o dată realizat adăpostul, țărânul a căutat să și-l înfrumusețeze, să realizeze o ambianță interioară cât mai plăcută, pe baza unei îndelungi practici transmise din generație în generație.

Între planul casei și împodobirea interiorului există o pronunțată interdependență. Mobilierul, decorul, se supun unor canoane tradiționale, răspunzând atât funcției practice cât și celei decorative. Ele sînt menite, pe lângă scopul lor utilitar, să asigure o ambianță plăcută. Valoarea lor artistică reiese din forma adecvată și expresivă, din proporții și legătura funcțională între elemente, în strînsă dependență de materialul utilizat și destinația obiectului.

Întregul interior țărănesc apare ca o unitate expozițională, realizată prin arhitectură, mobilier, țesături, ceramică. Principiul de organizare se bazează pe tipare tradiționale, îmbogățite pe măsura schimbărilor intervenite în baza materială și răspunzînd mereu unor alte cerințe.

Elementele de decor sînt dispuse în registre horizontale care creează în interiorul țărănesc o atmosferă statică, de calm, punctată de elemente dinamice. Armonia culorilor, textura diferită a materialelor folosite în amenajarea interioară a locuinței, denotă un simț artistic deosebit de dezvoltat.

În funcție de zona geografică și de ocupațiile locuitorilor, interiorul își dobîndește specificul său. Condițiile de climă din Dobrogea favorizînd creșterea viermilor de mătase, au condus în mod inevitabil la frecvența țesăturilor din fir de borangic în amenajarea interioarelor locuințelor din această zonă.

Este o adevărată revărsare de borangic: cearceafuri, perdele, fețe de masă, ștergare prinse pe pereți, mergînd chiar pînă la țesături de borangic care se aștern pe jos. Și aceasta într-o zonă în

ȘTERGAR „ÎN VÎRSTE”
 ȘTERGAR CU MOTIVE GEOMETRICE
 ȘTERGAR „DE CUIE”

care creșterea animalelor, și mai ales a oilor, constituie una din ocupațiile de bază ale populației. Regiunea, clima ei, au avut o puternică înriurire asupra amenajării interioare a casei țărănești dobrogene. Țesăturile grele din lână au cedat locul strălucirii ușoare a borangicului, realizându-se un interior aerat.

Structura tematică a secției de etnografie a înscris în planul expozițional realizarea aspectului unui sat-sinteză care să oglindească diferitele forme ale vieții țăranului, cu diversitatea ocupațiilor ce au condus la moduri de viață deosebite reflectate și în creația artistică.

SECȚIA DE ARTĂ

Orașul Tulcea și împrejurimile sale, prin cadrul natural și specificul arhitectural, au constituit permanente puncte de atracție pentru artiștii plastici din țara noastră. Se poate afirma că doar arareori dintr-o expoziție de artă de orice gen, organizată chiar pe plan național, a lipsit peisajul tulcean.

CLĂDIRIA SECȚIEI DE ARTĂ

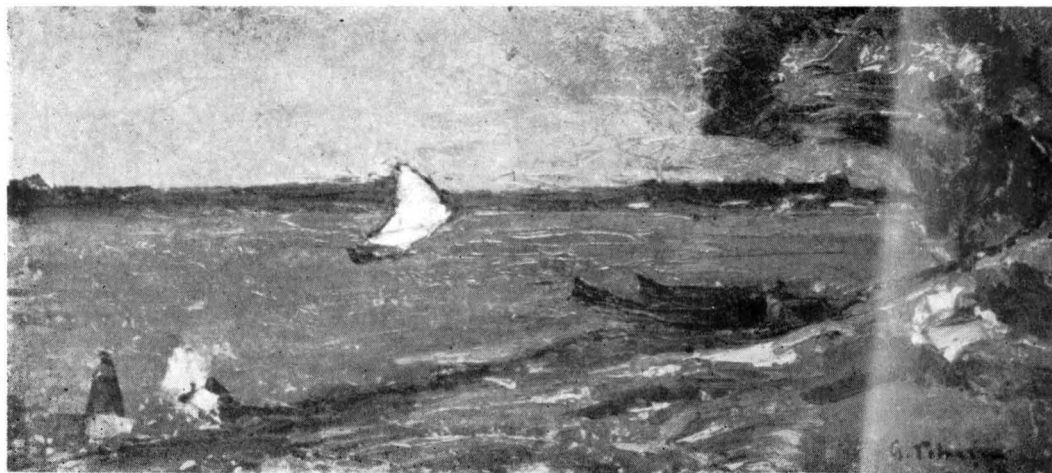

CECILIA CUȚESCU-STORCK, *PEISAJ DOBROGEAN*

GHEORGHE PETRAȘCU, *MALUL DUNĂRII*

GHEORGHE SÎRBU, PEISAJ DIN DELTA

Realitatea dobrogeană din trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat este adusă în fața omului contemporan, a tineretului în mod deosebit și a turiștilor care doresc să cunoască aceste locuri nu numai prin intermediul izvoarelor istorice sau etnografice, ci și prin lucrările de artă care au imortalizat prin multiple genuri stilistice natura și omul de aici.

Desene și gravuri păstrate de la diferiți călători străini — încă din secolul trecut, — cum au fost: Saar, Hector de Bearn ș.a., constituie nu numai lucrări de artă, ci și documente grăitoare ale acelor vremuri.

Dacă clasicii noștri, Aman sau Grigorescu, au lăsat doar câteva consemnări ale întâlnirii lor cu marea, pictorul Bunescu a străbătut — pictînd — întreaga coastă a litoralului, iar de la Tonitza, Luchian, Petrașcu, Iser, Dimitrescu, Șirato, Vasile Popescu și mulți alții, poștiți cu șevaletele lor aici, ne-au rămas nenumărate peisaje, portrete și compoziții, aflate azi în galeriile de artă ale țării.

În acest context trebuie menționați și artiștii dobrogeni dintre care A. Ciucureșcu, Ion Jalea, Lucian Grigorescu, reprezintă momente de seamă în istoria artei românești la care se mai adaugă artiști ca Gh. Sîrbu, Stavru Tarasov, Gh. Naum ș.a.

Pentru educația artistică a maselor s-a considerat necesară înființarea la Tulcea a unui muzeu de artă plastică cu lucrări care să reflecte frumusețile regiunii dobrogene.

Intenționăm ca în noua secție să-și găsească locul și lucrări de artă fotografică, selectîndu-le pe cele ce au participat la concursuri internaționale și au ca tematică nordul Dobrogei.

Considerăm că o expoziție de artă fotografică poate să impresioneze tot așa de puternic ca și operele de artă plastică.

III. ORGANIZAREA TEMATICĂ A COMPLEXULUI MUZEAL

a. **Forme și metode de funcționare și organizare a muzeelor.** De multă vreme muzeele nu mai sînt considerate simple depozite conținînd valori de cultură materială sau spirituală, ci instituții ce îndeplinesc prin excelență o serie de funcții: salvarea și acumularea de valori culturale și documentare, tezurizarea acestora prin măsuri de conservare și restaurare în vederea valorificării lor științifice și a vehiculării către publicul larg prin intermediul expoziției. Toate sînt preocupări care s-au generalizat, înscriindu-se ca probleme obligatorii în programul activității tuturor muzeelor.

Multiplele aspecte ale modului de vehiculare către public a patrimoniului au constituit subiecte ce stau la baza a numeroase studii și cercetări de specialitate atît pe plan mondial, cît și în muzeologia românească.

Preocupările muzeografiei au fost îndreptate și asupra folosirii cît mai eficiente a spațiului în rezolvarea problemelor ridicate de organizarea expoziției.

Cu cît o expoziție de muzeu, de orice natură, (ne referim în special la cele de științele naturii, istorie și etnografie, principiile rîmînînd valabile în totalitate sau parțial și pentru alte genuri de expoziții), a izbutit ca în spațiul arhitectural de care dispune să reflecte mai bine realitatea sau să fie cît mai aproape de ea, cu atît mai mult ea reușește să emoționeze, să delecteze publicul vizitator și creează cu adevărat posibilitatea cunoașterii subiectului prezentat.

În organizarea fiecărui gen de expoziție s-a recurs la o serie de metode: sistematică sau cronologică, a landșaftului, prin diorame sau biocenoză etc., respectîndu-se în primul rînd legile sau regulile fiecărei științe.

Metoda dioramelor este utilizată în general la expozițiile de științele naturii, dar și la cele de istorie, atunci cînd se încearcă reconstituirea unei epoci istorice (cu precădere cele din orînduirea comunei primitive), ori a unor evenimente: o scenă dintr-un război, ori dintr-o răscoală, iar într-o expoziție de etnografie, cînd se încearcă reconstituirea unei locuințe, a unui interior sau atelier etc.

Metoda sistematică este în special aplicată în organizarea expoziției de științele naturii așa cum cea cronologică se folosește îndeobște la muzeele de istorie. Mai este utilizată și metoda combinată, în raport de bogăția materialului și de problema abordată.

La aplicarea oricărei metode s-au perfectat o serie de soluții tehnice, la care se apelează mai mult sau mai puțin, în raport de metoda adoptată și forma expozițională, recurgîndu-se la regulile și creațiile de ordin arhitectonic, de artă plastică sau fotografică, efecte de lumină, muzică, realizîndu-se o adevărată „scenografie muzeală”.

La problematica stabilită și la metoda adoptată, în raport cu spațiul afectat scopului expozițional, se acordă o importanță deosebită și materialului auxiliar.

Prin toate realizările de ordin muzeologic, chiar și acelea care au apelat la cele mai noi curceri ale tehnicii, se încearcă să se reproducă cît mai bine realitatea în cadrul arhitectural de care se dispune.

Prestigiul științific și rolul muzeului ca instituție de instruire recreativă vor fi cu atît mai mari, cu cît realizarea expozițională va reuși să redea cît mai perfect realitatea. În felul acesta, prin forma sa, muzeul va deveni nu numai un centru cultural, ci și un obiectiv turistic.

b. **Principii de organizare a Complexului muzeal Tulcea.** Dorînd ca viitorul Complex muzeal din Tulcea să oglindească specificul Dobrogei de nord în întreaga sa complexitate, în tematică am inclus probleme care se referă la bogățiile și frumusețile naturale, la cultura materială și spirituală.

Complexul expozițional se va organiza prin prezentare în aer liber a unor detalii semnificative din natură, cu fauna și flora respectivă, în care vor fi încadrate gospodării satești, complete cu piese care să oglindească varietatea de ocupații și meșteșuguri: cherhanale, saivane, cramacă, prisacă, mori de apă, mori de vînt, pive etc. În acest ansamblu se vor înscrie și obiectele arheologice mari ce vor simboliza monumentele istorice de unde s-au descoperit.

Complexul nu exclude prezența expozițiilor tradiționale, de formă pavilionară, pe secții, cu profil tematic bine stabilit, (științele naturii, istorie, etnografie, artă) și care vor avea în concepția noastră un rol documentar și concludiv asupra problemelor tematice.

Între aceste forme expoziționale se va avea în vedere o perfectă sincronizare a circuitului.

După dorință, vizitatorul va putea porni sau de la concluziile expuse pavilionar, încheînd circuitul prin vizitarea expoziției în aer liber, fie va face cunoștință mai întîi cu problemele prezentate în expoziția în aer liber și va trece apoi la cunoașterea sintezelor pe care le va întîlni sub aspectul expozițiilor pavilionare.

Aceeași sincronizare a circuitului va exista și între pavilioanele cu expozițiile panoramice, astfel ca turistul grăbit să poată vizita, total sau parțial, numai aceste genuri de expoziție și să renunțe la detalii, sau să le vadă cu ajutorul mijloacelor de transport rapide: care electrice sau teleferic. De asemenea, același circuit separat este dorit și pentru expoziția în aer liber, fie numai pentru zonele și subzonele fizico-geografice sau etnografice, fie între cele care oglesc natura și zonele etnografice.

Realizarea acestui sistem de circuit creează posibilitatea vizitării complexului muzeal după scopurile urmărite sau timpul fiecărui individ. El dă posibilitatea cadrelor didactice să urmărească fie numai anumite teme, fie pe discipline, fie unele zone etnografice sau fizico-geografice, în care sînt incluse aspectele de viață, cultură și artă populară.

Clădirile pe care dorim să le construim pentru organizarea expozițiilor vor fi simple, fără ornamentații inutile, cu lumină naturală dirijabilă și artificială, în măsură să scoată în evidență valoarea exponatului și să-l apere de degradare. Suprafața de expunere nu trebuie să depășească 1 200 – 1 500 m.p., vizitabilă în cca 45'. O expoziție mai mare obosește și slăbește puterea de percepere.

Între secții au fost prevăzute spații de recreație.

Dacă prin intermediul expozițiilor pavilionare se vor reda atît probleme legate de istoria poporului român în zona gurilor Dunării, cit și ceea ce este mai caracteristic în ocupațiile și cultura materială și spirituală a locuitorilor de aici, secția în aer liber va ilustra mediul natural și social al acestor locuri, cu ansamblul său arhitectural, cu morile de vînt, cu cherhanalele și colibele pescărești, cu saivanele de oi, toate amplasate în mediu natural, organizat după stricte cerințe științifice și unde nu va lipsi nici fauna vie, căreia i se vor crea condiții ecologice specifice.

Totul nu va fi decît o comprimare a realității zonei reprezentate prin selecționarea specificului într-un spațiu care să întrunească toate condițiile de relief pe care le întîlnim în nordul Dobrogei.

Acest ansamblu va deveni nu numai un centru de documentare, ci și un obiectiv turistic, care va cuprinde suficiente forme de atracții și recreație, cu locuri de pescuit, solarii, amenajări pentru practicarea unor sporturi etc., încît omul să se poată delecta cel puțin o zi pe teritoriul său.

Pentru turiștii grăbiți sau pentru o imagine de ansamblu, cele două virfuri ale dealurilor din extremitățile de nord și de sud ale terenului ales vor fi legate prin cablul unui teleferic care va trece peste întreg complexul muzeal.

Așezat la marginea orașului, el va putea constitui întotdeauna un atractiv obiectiv pentru drumeția activă, loc de întrunire și odihnă, de manifestări științifice și cultural-artistice.

Luată în ansamblul său, această împletire de funcții, de la activitățile de cercetare și conservare a monumentelor și valorilor muzeistice pînă la realizarea unitară de edificii social-culturale, în cadrul căreia să se creeze o gamă întreagă de forme ale activității cultural-educative, ne-a permis și formularea noțiunii de „Complex muzeal”.

Noțiunea de „Complex muzeal” în intenția noastră include nu aspectul de gospodărire comună a două sau mai multe secții, unite din punct de vedere administrativ într-o singură instituție, ci o contopire sub toate formele a funcțiilor și sectoarelor muzeistice, prin introducerea unor metode noi de prezentare a expoziției.

c. Terenul de amplasare a Complexului muzeistic. După stabilirea ideii tematice și a problemelor ce decurg din ea cu privire la forma de reprezentare și fondul documentar, au fost adoptate principiile de organizare a planului întocmit.

Pentru realizarea Complexului muzeal s-a propus și aprobat, în cadrul planului de sistematizare al municipiului Tulcea, o suprafață de 315 ha de teren, situat în vecinătatea de nord-est a orașului. Această suprafață este compusă din următoarele unități teritoriale: dealul Monumentului Independenței (5 ha), balta Zaghen cu terenul din jurul ei, precum și versantul nordic al dealului Bididia. Întreg acest teritoriu este separat de zona de locuit a orașului și se întinde pe un front de 2,500 km, cuprins între stîncă Monumentului și virful dealului Bididia, situate la extremitățile de nord și sud ale terenului. Limita de vest este separată de zona ocupată de locuințe printr-o linie ferată industrială îngustă, neutilizată, dar care, în sistemul de organizare muzeistic, va funcționa ca mijloc de agrement și de legătură între cele două intrări ale complexului. Balta Zaghen, a cărei adîncime nu depășește 1,50 m, face parte din lunca aluvionară a Dunării și comunică cu fluviul printr-un canal. În jurul bălții se găsește un inel de stuf și papură cu o lățime variabilă. În partea de nord se află o zonă de luncă aluvionară.

Tot în această parte se face legătura între balta Zaghen și culmea dealului Bididia, situat la cca 100 m altitudine. Versantul este parțial (10 ha) împădurit, restul constituind pășune și teren agricol slab productiv. La pantele dealului, spre baltă, se găsește o fișie de teren abrupt cu eroziuni în suprafață.

Am menționat aceste amănunte pentru a sublinia că terenul, la prima vedere, întrunește majoritatea elementelor de relief ale județului Tulcea.

Problemele pe care le ridică organizarea unui complex muzeistic, prin prisma unor principii destul de complicate sub raport metodologic, au determinat efectuarea, în prealabil, unei serii de studii asupra terenului ales.

Pe lângă ridicările topografice, absolut necesare pentru amenajarea și amplasarea tuturor construcțiilor, s-a făcut mai întîi studiul geotehnic și hidrologic, stabilindu-se sursele de alimentare proprie cu apă. Aceasta servește nu numai pentru necesitățile de consum și întreținerea întregului parc botanic, ci și pentru crearea de izvoare și pîriiașe, specifice unor zone fizico-geografice. Au fost stabilite lentilele de turbă și mil, terenurile sensibile la înmuiere, ca și celea cu praf argilos sau cu rocă.

Studiile cadrului natural și vegetației au stabilit indicii de ariditate, media anuală a precipitațiilor, media anuală și lunară a temperaturii, roza vînturilor, ca și analizele de sol.

Toate aceste studii stau la baza condițiilor necesare în primul rînd vegetației din cuprinsul complexului cît și asigurării unei protecții a unităților muzeale. Obiectivele ce urmează să fie aduse de pe un areal destul de mare al Dobrogei de nord, caracteristice diferitelor zone, sînt concentrate aici într-o suprafață limitată, care deși corespunde ca relief, nu poate asigura condițiile climatologice din toate zonele.

Vegetația horstului va avea aici un habitat deosebit de dificil, impunînd fixarea ei în anumite sectoare și cerînd instalații de irigare, în special pentru exponatele aduse din silvostepă.

Existența unei asemenea instalații va asigura viabilitatea în timp a exponatelor create în condițiile de stepă ale Tulcei și va determina evoluția solurilor de sub exponatele respective spre cele din arealul lor natural.

Dacă reprezentarea Deltei Dunării în zona lacului este mai ușoară, studiul făcut conchide necesitatea realizării în ansamblu a unui sistem hidrologic specific, cu ridicarea și coborîrea apelor, fără de care vegetația existentă și cea adusă nu se va menține sau se va degrada o dată cu trecerea timpului.

Nu a fost trecut cu vederea nici studiul privind transportul de aluviuni, care poate periclita diversele obiective sau poate micșora oglinda de apă a lacului, necesară în scopul asigurării circuitului și a producției de pește pentru hrana viețuitoarelor care vor popula Complexul muzeistic.

În afară de relief, care corespunde peisajului variat al județului și îndeplinește cea mai mare parte din condițiile naturale specifice celor două zone fizico-geografice: horst și deltă, mai sînt și alte considerente care fac din dealul Monumentului, balta Zaghen și dealul Bididia terenul cel mai indicat pentru organizarea Complexului muzeal.

În primul rînd, stîncă și monumentul care a dat numele acestui deal constituie punctul cel mai atractiv pentru turiști și pentru locuitorii municipiului. De pe culmea sa se desfășoară imensitatea Deltei, albia Dunării și panorama întregului oraș. Tot de aici se profilează peisajul bălții Zaghen, ca și silueta dealului Bididia.

Un alt considerent de care am ținut seama este faptul că partea de sud a terenului se înscrie într-unul din traseele turistice ale județului, cu cea mai mare circulație în perioada de sezon: Tulcea-Murighiol.

Apoi, legat tot de aspectul turistic, aria mare a bălții nu numai că dă posibilitatea creării condițiilor ecologice pentru păsările care vor fi aduse, ci permite și realizarea unor obiective social-culturale pentru delectare și odihnă.

Și, în sfîrșit, prezența celor două virfuri de deal, din extremitățile N și S ale complexului, dau posibilitatea realizării unui mijloc de transport rapid pentru o vizionare de ansamblu a obiectivelor muzeale și poate cel mai potrivit sistem de vizitare a unui parc zoologic și botanic. Este vorba de un teleferic care va traversa balta Zaghen și întreaga zonă de la un deal la altul.

d. Dispunerea materialului muzeologic în ansamblul expozițional. Intrarea principală în complex se va face prin sectorul de sud, din artera de circulație Tulcea-Murighiol, care separă terenul afectat muzeului de pe versantul dealului Bididia în două zone.

Partea dinspre sud este împădurită pînă aproape de virful dealului, înglobînd și o suprafață de cca 28 ha de pășune aflată în vecinătatea de est a pădurii, iar cea dinspre nord, care coboară pînă la malul bălții Zaghen, îndeplinește toate condițiile de relief ale „Malului dunărean”.

Legătura între aceste sectoare se va face prin intermediul a două pasaje subterane, construite spre extremitățile terenului.

Vizitarea se va desfășura începînd cu partea de sud a dealului, unde se va amplasa primul pavilion expozițional. Stilul arhitectural al construcției gen hală, va permite dispunerea materialului muzeologic în spațiul expozițional după importanța și ponderea pe care o deține în cadrul natural.

De asemenea, acest stil de construcție va permite, cu mai multă ușurință, folosirea diferitelor soluții tehnice în obținerea efectului scontat ca și posibilitatea amplasării pieselor și materialelor complementare după dorință.

Expoziția va reflecta structura geologică a horstului dobrogean pe zone și prin intermediul machetelor, ca și a altor materiale auxiliare. Se vor evidenția zăcămintele cuprifere, de barită și granit, care constituie o importantă bogăție naturală a județului. Prin intermediul bioscenelor, a dioramelor și a altor metode muzeologice, vizitatorul va face cunoștință cu întregul ansamblu de bogății naturale ale tuturor zonelor și subzonelor fizico-geografice care alcătuiesc horstul dobrogean.

La ieșirea din expoziție, vizitatorul va avea de ales între cele două variante ale circuitului: una îl conduce prin pasajul subteran care traversează șoseaua spre cel de-al doilea pavilion de științe naturii, iar cealaltă pornește spre parcul botanic ce va ilustra detalii ale horstului, organizate în forma landsafturilor, cu dendrologia și flora specifică acestuia.

Drumul printre aceste detalii naturale va parcurge landsafturile silvice ale Măcinului, specifice subzonei gorunului, unde se vor întâlni speciile : *Quercus petraea*, *Quercus delechampii* și *Quercus poly-carpa*, apoi cele de silvostepă, iar spre vârful dealului, priveliștea va fi dominată de prezența blocurilor mari de stîncă, aduse împreună cu vegetația specifică, caracterizată prin flora măruntă, specifică „Șirurilor Golașe” și „Gilmelor”.

Prin amenajări de ordin muzeologic la cele două cariere părăsite din vârful dealului Bididia, se va putea sugera aspectul numeroaselor cariere ce se întind în acest sector.

La hotarul acestui biotop, circuitul vizitatorului va cunoaște o nouă bifurcare. Un traseu pătrunde din nou în parcul dendrologic care oglindește zona împădurită a Babadagului, marcat pentru vizitatorul care dorește să cunoască numai aspectul natural al horstului dobrogean.

Cel de-al doilea circuit se abate pe terenul din afară (spre est), unde complexe gospodărești și unități etnografice (saivane, prisăci, mori de vînt), care reflectă diferite ocupații, vor completa armonios cadrul natural din zonele de stepă, silvostepă și de pădure cu elemente de arhitectură populară din satele respective.

La sfîrșitul sectorului etnografic prezentat, se creează o nouă bifurcație a circuitului. Vizitatorul care a dorit să cunoască zonele horstului dobrogean în ansamblul lor natural și etnografic, poate continua traseul care intră în landsaftul împădurit al Babadagului, unindu-se cu cel care urmărește numai mediul natural.

Celălalt face legătura prin al doilea pasaj cu sectoarele etnografice de la nord de șosea. El poate fi adoptat de vizitatorul care dorește să cunoască numai complexele de arhitectură populară.

După ce străbate traseul prin detaliile silvice ale zonei Babadagului, cu teșuri și cărpinete pure, vizitatorul pătrunde în landsaftul dendrologic al zonei Tulcea, Niculițel, Luncavița, Măcin, cu speciile de amestec, dominate de teiul argintiu, cărpinița, mojdreanul și jugastrul.

De altfel, întregul circuit descris mai sus corespunde întocmai și traseului turistic de la intrarea în județul Tulcea, prin vadul Brăila, la Măcin, Cerna, Horia, N. Bălcescu, Ciucurova, Slavele : Rusă și Cercheză, Babadag, Tulcea și înapoi spre Măcin, prin Cataloi, Telița, Niculițel și Isaccea.

Ajuns din nou la primul pasaj, unde după trecerea lui, pe platforma de la nord de șosea, vizitatorul face cunoștință cu cea de-a patra zonă : Malul dunărean, zonă ce include și sfera marilor contraste de pe malul lacului Razim. Tot aici, din imediata apropiere a pasajului și pînă la malul bălții Zaghen, sînt amplasate toate pavilioanele expozițiilor de științele naturii cu tema Delta Dunării și acvariul. Urmează pavilionul secției de istorie, în imediata vecinătate a celor două expoziții de etnografie care vor ilustra temele : arta populară dobrogeană și istoria pescuitului și a pisciculturii, care alternează cu expoziția de artă plastică și cu pavilionul cuprinzînd săli de proiecții, de expoziții de fotografii și alte forme de expoziții temporare.

Din acest sector se poate folosi eventual și telefericul sau alte mijloace rapide care ușurează vizitarea obiectivelor expuse în aer liber.

Tot de aici, circuitul cunoaște o ramificație mai complexă, cu legături directe ale fiecărui gen de expoziție pavilionară cu sectorul respectiv organizat în aer liber. Sau, luat în complexitatea lui, vom relua și parcurge imaginær circuitul stabilit pentru zonele de pădure, silvostepă și stepă a horstului dobrogean, reprezentate în sectorul de sud al șoselei.

În această parte se va putea vizita al doilea pavilion al secției de științele naturii, care va oglindi prin intermediul aceluiași metode expoziționale, a doua zonă fizico-geografică a județului, Delta Dunării. Organizată pe biotopuri, expoziția va cuprinde piese naturalizate, cu precădere din fauna mică, care este mai greu sesizabilă în landsaftul natural, organizat în aer liber. Printr-o legătură directă, vizitatorul va face cunoștință cu fauna submersă, expusă prin intermediul acvariului.

Pontonul fixat pe malul lacului, la ieșirea din acvariu, va permite amatorilor să se imbarce în lotci pescărești pentru a face o incursiune în delta miniaturală.

Organizat pe cele 210 ha ale bălții Zaghen, sectorul deltei cuprinde mai întîi landsaftul acvatic, permanent inundat, ce va constitui și traseul de vizitare, cu vegetația de ghioluri (nuferi), cu grupurile de plauri, cu stufăriș și păpuriș.

În a doua parte se va organiza landsaftul amfibiu cu formațiunile geologice ale teritoriilor inundabile (sub forma unor insule) și formații vegetale : pajști inundabile, stufăriș, zăvoi de salcie etc. Cu acest sector se va încheia călătoria pe apă. Vizitatorii vor coborî pe uscat, în landsaftul terestru al grindurilor fluviatile și fluviomaritime. Ele se vor prezenta sub formă de plaje și dune nisipoase cu vegetația specifică : pădure de hasmac, zăvoi de plop alb și cenușiu, rariște de plop alb cu cătină roșie, frâsinet de hasmac și depresuni cu vegetație ierbacee.

Traseul va continua drumul pe malul lacului, unde se va face cunoștință cu complexe izolate (cherhanale, mori cu zături și poduri amfibii).

După aceea se va intra în cadrul ansamblului arhitectural al satului pescăresc, în vecinătatea căruia o zonă de piscine vor sugera problemele de piscicultură.

În mijlocul acestui sector, lângă celelalte construcții moderne, se va ridica pavilionul în care va fi organizată expoziția etnografică cu tema: istoria pescuitului și pisciculturii — expoziție de interes național, în care vor fi expuse unelte utilizate în această ocupație, pe întreg teritoriul țării.

Cel de-al doilea pavilion expozițional, destinat tot secției de etnografie, va adăposti obiecte de artă populară cu mai puține posibilități de valorificare în cadrul unităților din aer liber și care și ele vor reflecta diversitatea formelor de cultură materială și spirituală a locuitorilor Dobrogei de nord. Această expoziție, prin caracterul ei tematic, poate fi vizitată, fie în primul rând, și constituie o reintroducere în etnografia specifică a horstului, fie ocolită și vizitată după ce s-a parcurs și ultimul sector etnografic în aer liber, acela ce oglindește a patra zonă fizico-geografică — Malul Dunării. Pentru cel ce urmărește numai sectorul etnografic, el poate fi urmărit prin circuitul separat care leagă această expoziție de cea pavilionară a tuturor zonelor.

Urmărind primul sau al doilea circuit, după drumul parcurs prin mediul natural și etnografic al malului dunărean, monumentele istorice expuse în aer liber, aduse de fapt tot din această zonă care corespunde cu limesul antic, unde se înalță cele mai mari și mai cunoscute monumente istorice, vor conduce firească la pavilionul secției de istorie.

Aici vizitatorul va putea sistematiza și sintetiza toate cunoștințele pe care le-a obținut în lunga călătorie făcută prin mediul natural și etnografic al teritoriului de la gurile Dunării și va putea înțelege cauzele întregului proces al evoluției istorice, al formării și continuității culturii materiale și spirituale a românilor de aici.

În încheierea circuitului vizitatorul se va delecta în fața lucrărilor de artă, expuse în pavilionul din imediata apropiere.

Prin forma sa, prezentată succint în rândurile de mai sus, muzeul va avea nu numai un rol de documentare și informare științifică, ci va deveni și un apreciat obiectiv turistic.

PUNCTE DE VEDERE PRIVIND PLANUL ORGANIZĂRII COMPLEXULUI MUZEAL TULCEA

Vasile IACOB

Ideea organizării unui Complex muzeal la Tulcea, unde să fie redat, în mic, tot ceea ce este mai caracteristic în Dobrogea de nord și Delta Dunării, ni se pare salutară, mai ales că orașul Tulcea se află amplasat chiar la poarta de intrare a Deltei. Vizitatorul, autohton sau străin, își poate face o idee de ansamblu asupra modului de viață a populației și bogățiilor faunistice și floristice din această parte a țării.

Transpunerea în practică a tuturor dezideratelor înscrise în proiectul tematic presupune o dăruire totală din partea colectivului de muzeografi, dar și un cîmp vast de acțiune pentru numeroase colective de specialiști din aproape toate domeniile științei. Cele două zone fizico-geografice bine distincte (Horstul dobrogean și Delta Dunării) ridică în fața cercetătorilor muzeografi o multitudine de probleme care nu pot fi soluționate numai cu forțe proprii. Dacă pentru muzeul pavilionar, unde avem acumulate cunoștințe suficiente, expozitiile — vegetale și animale — pot fi colectate, preparate și conservate cu destulă ușurință, nu același lucru putem spune despre expunerea în

aer liber, despre aclimatizarea unor specii în alte condiții decît cele de la locul lor de baștină. Crearea condițiilor de viabilitate pentru speciile aduse este principala condiție care se cere la realizarea unei expuneri în aer liber. Ar fi neplăcut să vezi că plantele s-au ofilit, iar păsările stau cu aripile în jos, în poziții nefirești. Într-un asemenea caz nu se mai face educația științifică a maselor, ci se dă o imagine falsă despre natură.

Un alt aspect al problemei la care vreau să mă opresc este acela al unor lucrări care țin mai degrabă de latura modernizării complexului. Este bine că organizatorii se gîndesc să facă din această zonă și un parc de agrement, dar trebuie avut grijă ca amenajările acestea să nu dăuneze principalului scop urmărit. Muzeografiilor trebuie să-și spună ultimul cuvînt atunci cînd se face amplasarea unor obiective cu caracter recreativ-distractiv. Nu ar fi rău să mai fie restudiată problema telefericului, deoarece cablul pe care circulă cabinele poate dăuna foarte mult viețuitoarelor aripate care vin în zbor spre luciul de apă.

Consider că realizarea Complexului muzeal de la Tulcea va pune bazele unui nou gen de prezentare, prin împletirea armonioasă a formei de expunere pavilionară cu cea în aer liber, prin redarea contextului de viață în toată complexitatea sa.